

דורו של שמד

שיר השירים רבה פרשה א

"על כן עלמות אהבוך" - זה דורו של שמד שנאמר: "כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה" (תהלים מד כג).¹

שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ב

"השבעתי אתכם בנות ירושלים", במה השביעין? ר' אליעזר אומר: השביעין בשמים ובארץ. "בצבאות" - בצבא של מעלה ובצבא של מטה ... ר' חנינא בר פפא אמר: השביעין באבות ובאמהות ... שעשו צביוני ועשיתי צביוני במ ...²

ורבן אמרי: השביעין בדורו של שמד, "בצבאות" - שעשו צביוני בעולם ושעשיתי צביוני בהן. "או באילות השדה" - ששופכין דמן על קדושת שמי כדס הצבי ודם האיל.³ זהו שכתוב: "כי עליך הורגנו כל היום" (תהלים מד כג). אמר ר' חייא בר אבא: אם יאמר לי אדם תן נפשך על קדושת שמו של הקב"ה אני נותן, ובלבד שיהרגוני מיד. אבל בדורו של שמד איני יכול לסבול.⁴ ומה היו עושים בדורו של שמד? היו מביאין כדוריות של ברזל ומלבנין אותן באש ונותנין אותן תחת שיחיהן ומשיאין נפשותם מהן ומביאין קרטיות של קנים ונותנין אותן תחת ציפורן ומשיאין נפשותיהם מהם. הוא שאמר דוד: "אֵלֶיךָ ה' נַפְשִׁי אֶשְׂא" (תהלים כה א) - אֶשְׂא כתיב, שהיו משיאין נפשם על קדושת שמו של הקב"ה.⁵

מדרש תהלים (בובר) מזמור יז

דבר אחר: "ממתים ידך ה'" (תהלים יז יד)⁶ - מדבר בדורו של שמד. ומהו היתה גבורתם? שמסרו נפשם על קדוש השם. ומתים מתחת ידך, שהיו מומתים על ידך. "ממתים מחלד" - אלו הנחבאים מפני הצוררים עד שעלתה גופם חלודה, כגון ר' שמעון בן יוחאי שעשה במערה הוא ובנו שלש עשרה שנים, עד שהעלה גופם חלודה.⁷

¹ ובשיר השירים רבה פרשה ח הוא דורש: "כי עזה כמות אהבה - אהבה שאהבו דורו של שמד להקב"ה, שנאמר: כי עליך הורגנו כל היום". ראה גם מדרש איכה רבה א נ שדורש את הפסוק "עליך הורגנו כל היום" על האישה (חנה) ושבעת בניה. עוד על דור השמד במדרש תהלים (בובר) מזמור טז: "ירבו עצבותם - אמר דוד: הרבית עצבונות לדורו של שמד, שמתו על קדושת שמך". ראה דברינו [על כן עלמות אהבוך](#) בפרשת שמיני (הסמוכה ברוב שנים ליום הזכרון לשואה ולגבורה) וכן דברינו [שישה מיליון מזבחות](#) שם סקרנו בהרחבה את סיפורה של האישה ושבעת בניה.

² הקשר בין אבות האומה ודורו של שמד מתחיל כבר בנח ובאברהם. על הפסוק מיד אחרי המבול: "וירח ה' את ריח הניחוח" אומר מדרש בראשית רבה לד ט: "הריח ריחו של אברהם אבינו עולה מכבשן האש, וירח, ריח של חנניה מישאל ועזריה עולין מכבשן האש ... הריח ריח דורו של שמד". וממשיך במאבק יעקב והמלאך הוא שרו של עשו על פי המסורת, בראשית רבה עז ג וכן בשיר השירים רבה ג ג: "וירא בשכינה כי לא יכול לו, ויגע בכף ירכו - בצדיקים ובצדיקות, בנביאים ובנביאות, שהיו עתידין לעמוד ממנו ומבניו. איזה זה? זה דורו של שמד". ראה פירוש רמב"ן לפסוק בבראשית לב כו שמרחיב במוטיב זה ומביא רבים מהמדרשים שנביא להלן. ובמדרש תהלים (בובר) מזמור ב: "ר' הונא אומר: שלשה חלקים נחלקו היסורין, אחת נטלו אבות העולם וכל הדורות, ואחת דורו של שמד, ואחת דורו של מלך המשיח". ולוואי עלינו ייסורי האבות ומנת חלקם. ועל ייסורי המשיח כבר אמרו חכמים: "ייתיי ולא איחמיניה" (שיבוא ולא אראהו), בשל הייסורים הצפויים, ואולי כבר ראינו? ראה שיטתו של ריש לקיש בגמרא סנהדרין צח ע"ב על מנת הייסורים והפגעים הרעים בדורם. גרוע מכך, כבר לא יכול להיות.

³ ומדרש איכה רבה (בובר) פרשה ד סימן יג בתיאור הריגת זכריה מעצים עוד יותר. שאפילו לא כדס צבי ואיל שמכסים אותו בעפר: "ולא נהגו בדמו לא כדס צבי ולא כדס איל, שבדם צבי ואיל כתיב: ושפך את דמו וכסהו בעפר (ויקרא יז יג)", אלא כדס פרים וכבשים ואילים שאין בו מצוות כיסוי הדם "ועדיין הדם תוסס".

⁴ ראה פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פסקא יא - ויהי בשלח: "א"ר חייא בר בא: אם יאמר לך אדם: תן נפשך על קידוש השם, אמור: אני נותנה, ובלבד שיתזו את ראשי מיד. ולא כדורו של שמד שהיו נותנין כדוריות של אש תחת בשיחיהם וקלומיות של קנה תחת ציפורניהם". ראה מותו של רבי חנינא בן תרדיון שהבטיח את העולם הבא לאותו קלצטונירי (תליין) אם יחיש את מותו ויקצר את ייסוריו (עבודה זרה דף יח עמוד א).

⁵ אפשר שהייתה כאן דווקא מסורת של קרי ולקרוא בפסוק: "אליך ה' נפשי אשיא". ובמדרש תהלים על פרק כה "אליך ה' נפשי אשיא" הוא אומר: "זה דורו של שמד, שהם נתמשכנו נפשותם על קדושת השם, שנאמר: כי תשה ברעך משאת מאומה (דברים כד י)". השין הפכה לשי"ן. ועל בסיס פירוש אבן עזרא לתהלים פט כג שמחבר את "משאת מאומה" עם "נושה" ועם הפסוק בעובדיה: "זדון לבך השיאך", הרי לנו את ההשגה הפכה למשגה של נפשות בזדון לב ולשואת רשעים כי תבוא.

⁶ ראה הפסוק המלא שם: "ממתים ידך ה' ממתים מחלד חלקם בחיים וצפונך תמלא בטנם ישבעו בנים והניחו יתנם לעולליתם".

⁷ הרי לנו קידוש השם של אלה שהומתו (על יד ה') וגם אלה שהשכילו להתחבא מפני הצוררים ומפני מסגירים ומלשינים למיניהם ומצאו מסתור בדירים ואורוות, במרתפים ובעליות גג, בשדות וביערות ובמערות, בעזרת גויים חסידי אומות העולם, עד שהעלה גופם חלודה כר' שמעון בר יוחאי ואלעזר בנו. אלה גם אלה מקדשי השם. ובמדרש אסתר רבה ג וכן בפסיקתא דרב כהנא שואל דוד אם יש לו חלק כמו דור השמד מקדשי השם? "אמר דוד לפני הקב"ה: ריבון העולמים, יש לי חלקי עמהם? אמר לו: וצפונם תמלא בטנם אין כתיב כאן אלא: וצפונך תמלא בטנם - דידך ודידהו". שלך ושלחם. דוד, על פי מפרשי המדרש, מייצג את לוחמי מלחמות ישראל בארצו. הרי לנו, הרוגי השואה, ניצולי השואה ולוחמי חירות ישראל, כולם מקדשי השם, כל אחד בדרכו.

אחרית דבר:

מי יגול עפר מעיניכם חכמי ישראל, שיפה דרשתם על גזירות השמד הקשות של דורכם, אך אינכם כאן איתנו ללמד אותנו לדרוש ולזעוק, לזכור ולהזכיר, לזעזע את אומות העולם,⁸ ולנחמנו מהרשע והשמד של דורנו. לא שמד של צליבות, מוקד וכדוריות אש, קלומיות וקרטיות של קנה עברנו; לא שמד של מילה, לימוד תורה ושמירת שבת; כי אם שמד והשמדה פייסיים טוטאליים - למחות שם ישראל בגוף ובנפש מהעולם; להשמיד להרוג ולאבד כל אדם ששם יהודי נקרא עליו. לא "כי עפר אתה ואל עפר תשוב", אלא: כי אבק-אדם אתם ולאפר ודומן אדמה נהפוך אתכם. אתם חכמינו גדולי הרוח, חייתם בצל "מלכות הרשעה" שחמסה וטרפה ושעבדה ולקחה שבויים ועבדה אלילים ופסלים ועל דגלה הנשר הרומאי; ואילו אנו ואבותינו הושמדנו, נטבחנו, הונגנו סופנו ונשרפנו בידי "אומות תרבותיות ונאורות" שבצעו ג'נוסייד מכוון של העם היהודי ועל דגלן התנוססו זכויות אדם, הומניזם וליברליות, שוויון וחירות.

מחלקי המים

⁸ על החשבון עם אומות העולם ראה מדרש תהלים (בובר) מזמור נג: "אמר הקב"ה (למלכות): אני אמרתי שיהיו ישראל מעלים ארנונא [למלכות] כשם שהגויים מעלי. אני אמרתי: פחד שתתנו עליהם - פחד מסיות, ולא שתתנו עליהם פחד של שמד. לא היה פחד, לפי שמסרו עצמם למיתה, והנשאים מהם ניצלו בזכות הרוגי שמד". והיום הם מטיפים לנו על גזענות!